

مساوات - میخواستیم عرض کنیم که آقای ملک الشعراء تصور کردند این دولت و طرفدارانش حاضرند یک ذره از اوامر مجلس تغلف کنند و همچو چیزی نخواهد بود . این دولت اول دفعه نیست که روی کار آمده و این دولت از اول روزی که روی کار آمده و خودش را معرفی کرده است همچو وقت باین قبیل وسائل و عملیات نزدیک نشده است و تابعال شنیده شده است .

که این دولت باین قبیل عملیات متشبث شده باشد نیشود اینگونه تشبثات را بدولت نسبت داد خود آقای ملک الشعراء حاکم است خودش هم فتوی میدهد و هم تصدیق می کند نیشود هم قاضی بود و هم مدعی و معلوم نیست دولت چنین کاری را کرده باشد که دولت باقی و متمرد است و از اوامر مجلس تغلف کرده است این حرفهای آقای ملک الشعراء شایسته نیست البته حق دولت است که هر چه مجلس امر کند اطاعت نماید و البته اطاعت هم خواهد کرد و تغلف از امر مجلس نخواهد نمود .

رئیس - گمان میکنم بیش از این مقتضی نیست مذاکرانی بشود به علاوه عده هم کافی نیست چون روز جمعه عید فطر است باید تشریف بحضور اعلیحضرت همایونی حاصل کرد اسامی دوازده نفر بقرعه استخراج می شود .

(آقای منتصر الملک استقراغ نموده بترتیب ذیل نتیجه حاصل گردید)

- آقایان سعادت .
- رئیس** - ایشان مریضند
- آقای حاج میرزا تقی خان نائینی -
- صدرائی - فیوضات - صمصام السلطنه -
- قوام الدوله - آقا سید کاظم یزدی
- حاج شیخ اسدالله - آقامیرزا طاهر
- تنکابنی - رفعت الدوله - وکیل الملک -
- نصیردیوان - ارباب کیخسرو
- رئیس** - ایشان جزو هیئت رئیسه هستند .

آقای مدرس .

رئیس - ایشان هم جز هیئت رئیسه هستند .

ناظم العلماء - (مجلس تقریباً شش ساعت نیم از شب گذشته ختم شد)

رئیس مجلس مؤتمن الملک
جلسه ۲۷۴
صورت مشروح مجلس
لیله دوشنبه ۳۱ ثور ۱۳۰۳
برابر چهارم شوال
۱۳۴۱

(مجلس مقارن غروب بریاست)
آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید)
صورت مجلس ليله ۳۱ ثور ۲۷ نور آقای امیرناصر قرائت نمودند
رئیس - آقای حاج میرزا عبدالوهاب (اجازه)
حاج میرزا عبدالوهاب - بنده در

صورت جلسه عرضی ندارم .

رئیس - آقای آقامیرزا علی (اجازه)

آقامیرزا علی کازرونی - بنده قبل از دخول در دستور مختصر عرضی دارم .

رئیس - آقای آصف الممالک (اجازه)

آصف الممالک - بنده هم قبل از ورود در دستور عرضی دارم

رئیس - پس نسبت بصورت جلسه ایرادی نیست ؟ (گفته شد خیر)

رئیس - عده برای تصویب صورت مجلس کافی نیست .

(پس از دو دقیقه چند نفر از نمایندگان وارد شدند)

رئیس - آقای حاج میرزا عبدالوهاب (اجازه)

حاج میرزا عبدالوهاب - عرض بنده بماند برای آخر جلسه .

رئیس - آقای کازرونی (اجازه)

کازرونی - در خصوص لایحه دولت از بابت آزادی رویه و گایوتاز قران که به مجلس تقدیم و به کمیسیون مربوطه ارجاع شد نظر باینکه تلگرافات عذیده از طرف تجار و اصناف بوشهر رسیده بعلاوه نظر باینکه تمام ملاحین کارهایشان بکلی تعطیل شده و در بیک نقطه تعصن اختیار کرده اند و تلگرافاتی هم مخابره کرده اند استدعا و استرحام میکنم که زودتر تکلیفشان معین شود و چون این مسئله راجع بتجارت است و بیک اثرات بسیار بدی داشته است میخواستیم استدعا کنیم که کمیسیون آن را بارت رازودتر بمجلس تقدیم نمایند تا زودتر تکلیفش معلوم شود

رئیس - آقای آصف الممالک (اجازه)

(در محل نطق حاضر شده و چند کلمه بطور اختصار با آقای رئیس مذاکره نموده به محل خود معاودت نمودند)

رئیس - مطلبی داشتند در آخر جلسه خواهند فرمود . لایحه امتیاز نطق مطرح است . ماده اول

(آقای امیرناصر بشرح ذیل قرائت نمودند)

ماده اول - مجلس شورای ملی تصویب مینماید که برای استخراج نطق و گاز طبیعی و غیر و موم معدنی در قسمتی از مملکت ایران که عبارت است از خراسان و آذربایجان (که اردبیل هم جزو آن ایالت محسوب می شود) و دوولایت از سه ولایت شمالی سواحل بحر خزر (کیلان و مازندران و استرآباد) که در این قانون چهار قطعه نامیده میشود امتیازی در حدود و بر طبق اصول ذیل اعطاء گردد .

رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)

شیخ الاسلام - بنده تصور نمیکنم هیچ ایرانی مخالف با اساس ماده اول این لایحه باشد . بیک ذخائر و خزائنی دست قدرت خداوندی در زیر خاک های ایران برای ماها بودیمه گذارده است البته باید همت کرد و از آنها استفاده نمود بنده هم کاملاً با اساس موافقم الا اینکه بعضی نظریاتی دارم که عجالتاً بیک فقره آن را عرض میکنم او آن راجع به تردیدی است که در باب دو ولایت و سه ولایت شده است و نوشته شده دوولایت از سه ولایت سواحل شمالی بحر خزر (کیلان و مازندران و استرآباد) از قرار اطلاعات صحیحه چهار نفر از تجار نمره اول ایران حاج معین التجار بوشهری حاج رحیم آقا تهادیه : حاج میرزا علی صراف اصفهانی : اسلامیه : چندی قبل پیش نهادی بدولت تقدیم داشتند که امتیاز نطق کیلان یا مازندران بآنها اعطاء شود و دولت هم مدتی بآنها مشغول مذاکره بوده و بالاخره کنتراتی بسته نه اینکه دولت امضاء کرده باشد خیر مذاکره بآنها خاتمه پیدا کرده است و از طرف دولت بآنها گفته شده که کنترات امضاء خواهد شد مفاد آن کنترات این است که معادن نفت مازندران بآنها داده میشود این حضرات هم مخارج ابتدائی اینکار را توسط اهل خیره در ۱۶۰۰ هزار تومان بازدید کرده اند و فعلاً ۰۰۰۰

رئیس - اظهارات جنابعالی راجع بماده اول است :

شیخ الاسلام - بلی . راجع باین تردیدی است که در ماده اول شده است فعلاً صد و پنجاه (۱۵۰) هزار تومان برای مخارج مقدماتی موجود کرده اند و مهندس اجیر کردند و قیمت چرخ و اسباب کار را قطع و فصل کرده اند و در نهایت امیدواری انتظار دارند که امتیاز آنها از مجلس بگذرد تا مشغول کار شوند و شرط کرده اند در همان سال اول مشغول حفر چاه بشوند باین تفصیل معلوم نیست که چرا عبارت ماده اول بطور تردید نوشته شده و حال آنکه مناسب بود امتیاز نامه آنها هم منظم باین امتیاز شده و هر دو بیک مرتبه از طرف دولت تقدیم مجلس شده باشد که هم این اشخاص تشویق بشوند و هم با مقدماتی که تهیه کرده اند فوراً مشغول کار تهیه کرده اند فوراً مشغول کار بشوند این است که بنده عقیده دارم لفظ مازندران از این عبارت حذف شده و نوشته شود در دوولایت از سه ولایت شمالی سواحل بحر خزر (کیلان و استرآباد) و اصلاً تردید در این مورد بقیده بنده مورد ندارد و هم چنین بطوری که عرض کردم معتقد هستم که بدولت یادآوری شود که آن کنتراتیکه بآنها حضرات منعقد کرده و وعده داده است که امضاء کنند آن هم در ضمن همان لایحه بمجلس بیاید و بگذرد که اسباب تشویق ایرانیها بشود

فصرت الدوله مخبر بیک قسمت

از این ایرادی که آقای شیخ الاسلام فرمودند البته خودشان هم تصدیق میفرمایند که هیچ مورد ندارد و وارد نیست زیرا فرستادن يك پیشنهاد باینکه لایحه بمجلس یا بکمیسیون بسته بنظر دولت است و تا وقتی دولت يك لایحه را پیشنهاد نکرده است ما نمیتوانیم داخل در مذاکره آن بشویم و آنرا تصویب کنیم یا منضم بیک لایحه دیگری بکنیم ما هنوز نمیتوانیم دولت چه زمینه برای اینکار تهیه کرده است البته اگر دولت يك زمینه تهیه کرد و فرستاد کمیسیون هم بتکلیف خود رفتار خواهد کرد . قسمت ثانی راجع بتردید در قطعات شمالی بود این تردید برای این است که دولت در موقع مذاکره با صاحب امتیاز آزادانه بتواند داخل در مذاکره بشود آقایان نباید فراموش بفرمایند این موادی که اینجا تصویب میکنیم يك قانونی است و هنوز طرف آن معلوم نیست و با کسی هم مذاکره نشده است این يك قانونی است که باید بر روی این قانون داخل مذاکره بشود البته اگر در استثنای یکی از این قطعات مجاور بحر خزر دولت آزاد باشد بهتر است زیرا شما میخواهید از این امتیاز يك نتیجه ببرید و این تردید با اطلاع نماینده شو دولت یعنی وزیر فریاد عامه بوده است و ما در کمیسیون قبول کردیم که اینطور نوشته شود تا بتواند در موقع تقدیم امتیاز بطور قطعی نظر خود را بمجلس تقدیم کند عرض دیگری هم دارم و آن این است که در ماده اول يك غفلتی شده است در شور اول یکی از نمایندگان محترم يك تبصره پیشنهاد کرده بودید و در کمیسیون هم بآن تبصره رأی داده شد و تصویب شد که باین ماده بشود و آن تبصره پیشنهادی آقای مدرس است که در کمیسیون رأی داده شد و باید باین ماده علاوه شود که اگر دولت خواست در مدت امتیاز این يك قطعه را بدولت خارجی یا بکمیانی خارجی بدهد حق تقدم از برای کمیانی صاحب این امتیاز خواهد بود و این مسئله فراموش شده است بنده حالا این تبصره را یک نویس میکنم و تقدیم میکنم که ضمیمه ماده اول بشود

رئیس - آقای آقامیرزا علی کازرونی (اجازه)

آقامیرزا علی - بنده برای اینکه دچار اغراض نشوم عرض میکنم که مخالف با استخراج نطق نیستیم نطق باید استخراج شود ولی برای ایران و ایرانی برای خارجه و خیلی متأسف هستم که عرایض بنده مفصل و مشروح منتشر نمیشود که در آتیه اذهان حکمت نمایند بنده مخالف با این امتیاز هستم زیرا این امتیاز و این قانون يك طرفی است و برای صرفه و منفعت يك طرف است و رعایت ضعیف نشده یعنی رعایت صاحب ملک و مال نشده است و تصور میکنم اگر این امتیاز باین ترتیب داده شود مثل این است که مامعاندن نطق شمال را برای بگان از دست داده ایم .

آقاسید یعقوب - حکمی از دست

دادیم . . .

کازرونی - اگر آقای آقا سید یعقوب يك قدری حوصله مبگردند بهتر بودایشان نمیکذارند بنده عرایض خود را عرض کنم و نمیتوانند جلو خودشانرا بگیرند خیلی متأسف هستم روزی که لایحه فقط بمجلس آمد مردم باهلهله وشادی تلقی میکردند در آنروز هم بنده مخالف بودم زیرا میدیدم نفع ایران نیست در صورتیکه روزاول که این امتیاز بمجلس آمد صدی ده از عین نفط استخراج شده قائل شده بود وایکن حالابه صدیست از ایدات خالص قائل شده در صورتیکه صدی ده از عین نفط استخراج شده مساوی است با صدیچهل از عایدات خالص (جمعی از نمایندگان - اینطور نیست)

آقایوزاعلی - برای اینکه حضرت والا مغر محترم خنده کنند و بیشتر اسباب نشویشان بشود عرض میکنم ۴۸ میلیون لیره در سال گذشته بوده و موافق صورت حسابی که خودشان داده اند ۴۴ میلیون لیره مغارج موضوع شده است باقی میماند ۴ میلیون لیره عایدی و ششصد و چهل هزار پوند فقط بایران داده اند این بر طبق صورت حسابی است که خود آنها بما داده اند حالا چطور شده نمیدانم آنطوری که بنده اطلاع داشتم این بود

اگر چنانچه حضرت والا سواى این میدانند با آن طوری که سابق میفرمودند عایدی ۴۰ میلیون پوند بوده بفرمایندولى اطلاعات بنده این بود و اگر چنانچه از این ۴۸ میلیون لیره عایدی ۲۴ میلیون مغارج موضوع میکنند الباقی ۲۴ میلیون باقی می ماند و اگر ده يك هم باماداده شود باز میشود دو میلیون و چهارصد هزار پوند در صورتیکه آنها ششصد و چهل هزار پوند از قرار صدشانزده بمایرداخته اند

بعضی مردم هم چون گمان میکردند که اگر این امتیاز داده شود بیکارها به کار میافتد بی نانها نان پیدا میکنند از این جهت شادی و هلهله میکنند لیکن ما از نفط جنوب تجربه حاصل کردیم و همه اینها از يك وادی گرفته شده است یعنی چندان فرقی باهم ندارد و حالا از نقطه نظر سیاست چطور است کاری بآن ندارم البته معلوم است

مردم منفعت خود را میخواهند در صورتیکه مانع نداشته باشد و بتواند حتی الامکان میخواهند تمام منافع بخودشان اختصاص داده شود .

نفط جنوب نهایت هزار یا هزار و پانصد نفر عمه و مستخدم ایرانی دارد که بشری بیچاره را دچار بدبختی و عسرت هستند که بعضی خطوطشان نزد بنده هست که طلب مرك از خدا میکنند برای نان هزار

پانصد عمه این اندازه اهمیت نداشت که ما این قدر هلهله وشادی کرده باشیم و بالاخره ما بایستی در نظر بگیریم که وسائل نجات ایران و وسائل تهیه کار برای مردم بیکار فراهم کرده باشیم و آن منحصر آ راه آهن است حالا آقایان میفرمایند که راه آهن چه رابطه با اینجا دارد

بنده میبینم لازم و ملزوم يك دیگرند اگر این نفط را از دست بدهیم بنده مشکل می بینم موفق بتحصیل راه آهن بشویم چرا برای اینکه این نفط البته از راه روسیه برده میشود و کرایه و مخارجی که بر آن تعلق میگردد عاید ما نخواهد شد لیکن بر عکس اگر این امتیاز را باین يك کمیانی بدهیم که این نفط را از جنوب با راه آهن خارج کند میتواند چیران کسور و تهیه نواقص را کرده باشد اگر چنانچه نفط در حقیقت يك مسئله بسیار مهمی است و محل احتیاج ساکنین ارض است چرابی منفعت و رایگان مثل نفط جنوب از دست بدهیم .

خیلی بد است و مزید بر ندامت نفط جنوب کرده ایم آن وقت بچه وسیله و بچه طریق میتونیم تهیه راه آهن کرده باشیم

بنده می بینم مادر ایران معدن ذغال داریم جنگل برای چوب داریم نفط از برای حمل راه آهن داریم باید تمام اینها را در نظر بگیریم اگر امروز نشد فردا اگر يك دولتی برای تجارت میخواهد امتیاز نفط را از ما بگیرد شاید يك دولت دیگری برای بقای حیات خودش لازم دانست از ما امتیاز بگیرد البته قبول خواهد کرد که راه آهن هم با نفط توأم باشد در هر صورت بنده تصور میکنم این صدبستگی که اینجا قائل شده اند بمسأله خلی خلی کم است (یکی از نمایندگان آقای خارج از موضوع است مذاکره در ماده اول است)

کازرونی - خارج از موضوع نیست چون در ماده اول مینویسد (بر طبق مواد ذیل و بنده گمان میکنم اگر ماده اول تصویب شود مثل این است که سایر مواد هم تصویب شده باشد .

خلاصه بنده تصور میکنم اگر ما بخواهیم يك گمرک صدور پنج از کمیانی بگیریم بیش از این صدو بیست میشود در صورتیکه صاحب امتیاز سرمایه اش را استهلاك کرد و سود پولش را صد هفت گرفت .

(و حال آنکه سود پول برای يك نفر شخص معتبر در صدی سهالی صدی دو نیم بیشتر نیست)

سرمایه اش راهم استهلاك کرد بعد هر چه باقی بماند مال ما است وقتی صاحب پول سودش را گرفت بتمام آمال و آرزویش نایل شده و هر چه هم که تهیه بکند و هر

مخارجی که بکند از منافعش بر میدارد پس در اینجا ما باید رعایت خودمان را هم کرده باشیم و همانطور که در سابق عرض کردم باید صد هشتاد مال ما باشد و صد بیست مال او نه صد بیست مال ما و صد هشتاد مال او تعجب نکنید

این مسئله بیچو تاب داری نیست يك مسئله مسلم و واضع است ما امتیاز را می دهیم و باید حق خودمان را هم منظور بداریم و نمیدانم صد بیست را از روی چه فلسفه معین کرده اند و اگر این قانون که به عقیده بنده يك طرفی است خدای نخواسته بگذرد بدتر از امتیاز نفط جنوب خواهد بود هر چند آقای آقا سید یعقوب خیلی سعی و جاهد و عاشق و مایل باشند که این قانون زودتر از مجلس بگذرد ولی من امیدوارم که باین ترتیب انشاء الله نگذرد .

رئیس آقای مستشار السلطنه موافقید مستشار السلطنه بلی

آقاسید یعقوب - بنده که موافق تر بودم .

رئیس - پیشنهادات قرائت می شود .

آقای مساوات پیشنهاد کرده اند بعد از نفط شمالی واقعه نوشته شود .

مساوات - این اصلاح عبارتی بود که بنظر من رسید کویا مخالفی هم نداشته باشد

رئیس - پیشنهاد حاج شیخ اسدالله قرائت میشود

(بشرح ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم ماده اول اینقسم اصلاح شود که ولایات از سه ولایت شمالی سواحل بحر خزر که استر آباد و کیلان است .

در ضمن این قانون چهار قطعه نامیده میشود نوشته شود الی آخر

شیخ اسدالله

رئیس آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله بنده نسبت باین قسمت اظهارات آقای شیخ الاسلام هم عقیده هستم که مجلس باید این یکقطعه را که میخواهد برای ایرانیان باقی بگذارد خودش معین نماید و این قانون موضوع و مستثنی نماید اگر چه آقای مغرب توضیح دادند که مقصود این است دست دولت باز باشد (خود بنده هم در کمیسیون بودم البته دولت هم در موقع مذاکره و سایل تسهیل و رفاهیت تجار ایرانی را فراهم خواهد کرد و يك محلی را معین خواهد کرد که برای ایرانیان مقرون بصلاح و صرفه باشد لیکن از آن طرف باز ممکن است در موقع مذاکره اگر دولت را آزاد بگذاریم موفق بشود

کاملا منافع ایران را در يك قطعه مخصوص که استثناء شده حفظ نماید و برای منفعت ایرانی بتواند آن را

معین نماید بنابراین عقیده بنده این است یا مازندران یا کیلان برای ایرانیان مستثنی شود اسهل است که سایل کارشان هم فراهم تر است این است که مطابق تقاضای خود ایرانیها باید مازندران مستثنی شود و نسبت باین قسمت هم معتمد که يك قانونی وضع شود که ایرانیان در این يك محل مخصوص آزاد باشند آن را هم در موقع خودش عرض خواهم کرد بنا بر این مختصراً عرض میکنم معتمد مازندران را خود مجلس خارج و مستثنی نماید و چهار قطعه دیگر را در این قانون اسم ببرد این بود نظریه بنده .

رئیس - آقای سلیمان میرزا (اجازه)

سلیمان میرزا - همانطور که آقای نصرت الدوله توضیح دادند بطوریکه این ماده نوشته شده بهتر دست دولت باز خواهد بود و بملاوه بعد از گذشتن این قانون این امتیاز تمام نیست و مجدداً دولت مذاکره میکند و امتیاز را بمجلس پیشنهاد و باز مجلس در این رأی خواهد داد در آن وقت ممکن است مازندران را که آقایان میفرمایند استثناء شود خارج نمایند در هر حال این ماده باین ترتیب که نوشته شده خیلی خوب است

رئیس - رای میکنیم بقابل توجه بودن این پیشنهاد آقایانیکه این پیشنهاد را قابل توجه میدانند قیام فرمایند (عده قلبی قیام نمودند)

رئیس - قابل توجه نشد . پیشنهاد آقای آقا شیخ الاسلام هم ضمناً تکلیفش معلوم شد

شیخ الاسلام - بلی ردد

رئیس - تبصره که آقای مغرب اظهار کردند قرائت میشود بعد رای میکنیم .

(بشرح ذیل قرائت شد)

هر گاه در مدت این امتیاز دولت خواست امتیاز این قطعه را که مستثنی شده بدولت خارجه یا کمیانی خارجه یا اتباع خارجه واگذار نماید کمیانی امریکائی که دارای امتیاز نفط شمال است مطابق شرایط مقرر این قانون خواهد بود با شرایط تساوی حق تقدم خواهد داشت

(گفتند صحیح است)

رئیس - مخالفی ندارد (گفته شد خیر)

رئیس - پیشنهاد آقای امیرزایانس قرائت میشود .

(بشرح ذیل قرائت شد)

بنده پیشنهاد میکنم که برای سهولت هر چه برای صاحب امتیاز خارجه و چه برای داخله یا خراسان و یا آذربایجان مجزی شود نه مازندران و یا کیلان

رئیس - آقای امیرزایانس (اجازه)

میرزایانسی - بنده اجازه می‌خواهم از آقای مخبر کمیسیون سؤال کنم که بچه نظر آقایان مایلند که از این پنج ولایت وایالت - ولایت وسطی رامستثنی کنند چون برای سهولت امر و برابری اینکه رشته قطعات امتیاز بهم وصل باشد بهتر است فعلا اگر مازندران مجزی شود و کیلان در یک طرف و استرآباد در طرف دیگر واقع شود برای صاحب امتیاز از هر جهت مشکل خواهد بود والبته ممکن است اشکالاتی پیدا شود و حال آنکه اگر از این طرف یا آن طرف مثل خراسان یا آذربایجان استثنا شود بهتر خواهد بود یعنی هم برای کمیانی از برای اولیه کشتی و غیره سهل تر است و هم برای دولت اشکالی تولید نخواهد شد

مخبر - در اینجا اگر آقای میرزایانسی دقت بفرمایند تصدیق خواهند فرمود که یکی از علل و بلکه علت اصلی مردم گذاشتن بهمین ملاحظه است که ایشان اظهار فرمودند و تصدیق می‌فرمایند که نقطه نظر کمیسیون در موافق شدن با استثناء یک قطعه فقط از این نقطه نظر بوده است که اتباع ایرانی و تجار و اصناف بتوانند یک استفاده هائی بکنند و استخراج نفت نمایند و الا هیچ دلیل دیگری نداشت که ما از پنج قطعه که مشتری داشت یک قطعه اش را مجزی کنیم و علاوه این نظر هم نیست که یک دولت خارجی با با واسطه یا بلاواسطه از اینجا استفاده نماید از آن طرف هم برای رسیدن باین مقصود یعنی مساعدت اتباع و کمیانی های ایرانی باید وسایل تسهیل امر را هم در نظر گرفت یعنی یک نقطه را به آنها امتیاز داد که سرمایه کتر بخواهد و چندین مغازی لازم نداشت باشد و اگر یک ایالتی که دور از دریا باشد باین اشخاص بدهیم وسیله کار کردن برای آنها مشکل خواهد بود در صورتی که یکی از قطعات که مجاور بحر خزر برای سهولت امر و نزدیکی بدریا و حمل و نقل خیلی سهل تر و راحت تر خواهد بود ولی برای اینکه در موقع دادن امتیاز بین دولت و کمیانی اشکالی تولید نشود و کمیانی نگویند این قسمتی که مجزی شده خط ربط بین سایر قسمت های امتیاز از میان رفته این ساده را این طور نوشتیم تا در موقع دادن امتیاز تکلیفش معلوم شود و این قسمت استثناء معین شده و رفع معذور شود

رئیس - رای میگیریم بقابل توجه بودن پیشنهاد آقای میرزایانسی

میرزایانسی - توضیحات آقای مخبر بنده را قانع کرد و پیشنهاد خود را پس میگیرم

رئیس - پیشنهاد آقای زنجانی (شرح آتی فرمائید)

بنده پیشنهاد میکنم که بعد از عبارات و استرآباد نوشته شود که دولت ایران معین خواهد کرد و در آخر ماده نوشته شود

برطبق موادی که از تصویب مجلس شورای ملی تصویب میشود
رئیس - آقای زنجانی (اجازه)

زنجانی - چون آن قبلی که در اول این ماده شده است به نظر من قدری مهم آمد یعنی نوشته اند

دو ولایت از سه ولایت شمالی و بعد از این جمله چیزی نوشته اند این است که بنده قید کردم نوشته شود (که دولت معین خواهد کرد) تا معلوم شود که دولت معین میکند نه صاحب امتیاز و یکی دیگر اینکه در ضمن ماده نوشته شده مجلس شورای ملی تصویب می نماید برطبق اصول ذیل بمقیده من این کلمه (اصول ذیل) صحیح نیست چون ممکن است عین این مواد از مجلس نگذرد و تصویب نشود آنوقت چه باید کرد؟ برای رفع این معذور هم بنده پیشنهاد کردم نوشته شود برطبق موادی که در مجلس شورای ملی تصویب میشود این بود عرض بنده

رئیس - قسمت اول را آقای مخبر باید جواب بدهند و کلمه ذیل هم که اینجا نوشته شده است اگر هر یک از این مواد تغییر کند باز لفظ ذیل شامل آن میشود (جمعی از نمایندگان - صحیح است)

مخبر - نسبت بقسمت اول هم تصور میکنم خود آقای زنجانی تصدیق میفرمایند وقتی که بنا باشد امتیاز یک کمیانی بدهند معامله طرفینی است و باید تراضی را قائل شده این که اختیار را یک طرف داد

رئیس - رای میگیریم به قابل توجه بودن پیشنهاد آقای زنجانی آقایانی که قابل توجه میدانند قیام فرمایند (عده قلبی قیام نمودند)

قابل توجه شد. پیشنهاد آقای سدید الملک (اینطور فرمائید)

بنده پیشنهاد می‌نمایم که نوشته شود برای استخراج نفوط گاز طبیعی و قیریوم و سایر مواد نفتی (الی آخر)

(سدید الملک)

رئیس - آقای سدید الملک (اجازه)

سدید الملک - عرض میکنم در معادن نفت غیر از موم و گاز و قیر سایر مواد هم هست که استخراج میشود این است که بنده پیشنهاد کردم نوشته شود (سایر مواد نفتی)

مخبر - بنده مخالفتی ندارم که نوشته شود (و سایر مواد نفتی) چون گنبد در موقع استخراج نفت تمام مواد نفتی استخراج خواهد شد این جمله کافی است و علاوه ممکن است استخراج بعضی از این مواد لازم نشود و شما باید او را الزام نکنید و یک کار بیفروده بکنید معذرا با اضافه این جمله مخالفتی ندارم

این اصل تبصره است که در مجلس پیشنهاد کردند

در کمیسیون هم باین تبصره رای داده شد بنده در اینجا شرایط مقرر در این قانون را علاوه کردم نه از این نقطه نظر بود که در عوائد و در منافع دولت انحصارش بدهم بلکه برای این بود که یک شرایط دیگری هم اینجا شده و مخصوصا شرطی که این کمیانی حق واگذاری بتبعه خارجه باید دولت خارجی دیگری را ندارد و کلیه شرایطی را که در اینجا شده باز اینها هم باید قید کنیم که در همین حدود حق تقدم خواهد داشت والا اگر یک حق تقدم مطلق برای او قائل شدیم بدون اینکه بشرایط این قانون مقیدش کنیم ممکن است یک کمیانی دیگری پیدا شود ولی این صاحب امتیاز از این تبصره استفاده کند بدون اینکه زیر بار شرایط این قانون هم برود آن وقت بواسطه حق تقدم نه بتوانیم دیگری بدهیم و نه بخود این کمیانی و معطل بمانیم با این ملاحظه بنده نوشته مطابق شرایط مقرر در این قانون بعد فکر کردم دیدم اگر از طرف دیگری یک شرایط پیش تری بشود ما باین کمیانی در حدود این شرایط حق تقدم داده ایم این بود که مسئله تساوی شروط را هم اضافه نمودم ولی متذکر این قسمت سیاسی که فرمودند نشدم و البته این نکته است که برای ما همیشه باید اهمیت داشته باشد و تصدیق میکنم این تشریحی که بنده کرده ام ممکن است این زحمت را توله کند حالا اگر آقایان بهمان رای کمیسیون و تبصره که پیشنهاد شده است قانع هستند بهمان ترتیبی که از طرف آقای مدرس پیشنهاد شده رای بدهند و الا همان طور که فرمودند این تبصره را میگذاریم برای بعد و مصلحا در کمیسیون در آن مذاکره و دقت میکنیم بعد بقانون اضافی می‌نمائیم

(بعضی گفتند صحیح است)

رئیس - میماند برای بعد رای گرفته میشود بماده اول با اضافه لفظ (و الف) بعد از لفظ (شمالی) در سطر چهارم آقایانی که ماده اول را تصویب می فرمایند قیام نمایند

(اکثر نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد ماده دوم (بعضیون ذیل خوانده شد)

ماده دوم - امتیاز نفت بیک کمیانی معتبر مستقل امریکائی داده خواهد شد

رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)

شیخ الاسلام - بنده خیلی مناسب میدانم و میدانم که در یک همچو موضوع باین مهمی نباید از طرف دولت در مجلس باشد نیست ولی من بسبب اینکه آقای نصرت الدوله در مقابل این اظهار اطلاعی که بنده میکنم آن جواب اولیه را تکرار

نفرمایند ایشان را متذکر می‌کنم که دولت ...

(یکی از نمایندگان در این موقع زمره کرد)

شیخ الاسلام - آقای بعضی ترتیبات در مجلس صحیح است ؟ اگر صحیح باشد بنده حرفی ندارم بنده بعزرت والا یادآوری میکنم که دولت مسئولیت این لایحه را در اول قبول نکرد در زمانمندی آقای قوام السلطنه بود که دو کمیانی دویینهاد مختلف و متخالف دادند و هیاهوهای هم برپا شد و از طرف دولت اظهار شد که یک کمیونی در مجلس متعقد شود و ما آن دویینهاد را در آن کمیسیون میآوریم و و کلا تحت نظرو شور بگذارند

هر چه تصویب کردند دولت اجرا کند در آن موقع این اظهار دولت در مجلس مخالف پیدا کرد که یکی از آنها شاید حضرت والا شاهزاده سلیمان میرزا بودند که گفتند این یک طرز تازما است که دولت بدون اینکه یک لایحه تقدیم مجلس کند مجلس نشیندو لایحه ابتدائی خودش تدارک کند

بالاخره آقای رئیس فرمودند چون مطابق قانون اساسی دولت حق دارد کمیونی از مجلس بخواهد ما وضع دار هستیم آن کمیسیون را بدولت بدهیم و آن وقت این کمیسیون نفت معین شد از برای این سابقه حالا بنده میدانم آیایک چنین کمیونی صلاحیت داشته است که لایحه تدارک کند و تقدیم مجلس نماید یا خیر ؟ فعلا مجلس از دولت یک سندی ندارد که این امتیاز را دولت پیش نهاد کرده باشد مقدمه مطلب این بود که دو کمیانی دو پیشنهاد داده اند دوازده نفر از و کلا معین شدند آن دوازده را در تحت نظر بگذارند بهیئتد چطور صلاح است عمل شود و این را هم خدمت آقایان عرض میکنم برحسب این سابقه تقریباً کلیه مسئولیت این کار را مجلس قبول کرد و دولت تا اندازه خود را بیطرف کرد و بعد از آن هم دیگر در مجلس مذاکره نشد

دراول هم عرض کردم میخواستم مطلبی را بیان نمایم که حضرت والا همان جواب سابق را به بنده ندهند

خلاصه بنده مدتها متفکر بودم چه شده است در دنیای امروزه باین مقامی که نفت حائز شده است در تمام عالم جدید و قدیم یک مشتری امریکائی برای این نفت پیدا شد تا اینکه در ایام نوروز یک نفر از مأمورین محترم دولت را بنده ملاقات کردم و آن شخص شرح مفصلی برای بنده نقل کردند و فرمودند نفت شمال ایران را یک کمیانی هلندی بخواهد و باین هم مکاتبات و مغایرات زیاد کرده است که استاد آن

هم حاضر است و داوطلب است که نفت شمال ایران را در صدسی و پنج الی سهیل بدولت ایران سهم بدهد بنده بآن شخص عرض کردم شما که چنین اسناد و اطلاعاتی دارید خوبست بدولت وقت و روزنامه ها اطلاعات بدهید بالاخره قرارداد که بنده از آقای مستوفی الممالک وقت بخواهم و به اتفاق برویم خدمت آقا و مطالب خودش را عرض نماید بنده هم با قیام عرض کردم وقت هم دادند ولی آن روزی که رفتیم آن شخص موفق نشد مطالب خود را عرض کند و به آن شخص و عده دادند که روز بعد برود و مطالب خود را بیان نماید روز بعد آن شخص رفت و بعد از آن روز بعد آن شخص رفت و بعد از آن روز بعد آن شخص رفت و بعد از آن روز بعد آن شخص رفت

این کار قدری دیر شده است و بنده این امر را تعقیب کرده با آقای حاج مخبر السلطنه اطلاع دادم که چنین مطلبی هست و خوبست شما هم تعقیب نمایند ایشان فرمودند آن شخص را بفرستید تا من ملاقات کرده و سؤال و جواب نمایم بنده هم به آن شخص اطلاع دادم و رفت خدمت آقای حاج مخبر السلطنه رسید و مطالبش را عرض کرد بعد از ایشان استفسار کردم که آن مطلب چه شد فرمودند موعد این مطلب گذشته و حالا ما وقت این که بایک کمیانی هلندی سؤال و جواب کنیم نداریم بنده بایشان عرض کردم این جواب نشد

چرا وقت نداریم؟ تلگرافی از اینجا بهلند مغایره میکنند جواب میآید

گفتند چون مجلس بدولت اجازه داده است که فقط با کمیانی امریکائی طرف سؤال و جواب شود نمیتواند با کمیانی هلندی مذاکره کند بنده عرض کردم پس خوب است خود این شخص تلگرافی مغایره فرمودند بسیار خوب و قرار شد تلگرافی این شخص بنویسد و بدهد به بنده که بدهم با آقای حاج مخبر السلطنه تا مغایره نمایند این شخص هم تلگرافی نوشت و برای بنده فرستاد مختصری بود بنده هم فرستادم خدمت آقای حاج مخبر السلطنه رسیدش هم در این جا حاضر است بعضی مکاتبات دیگر هم که شخصا با ایشان کرده ام و جواب بنده نوشته اند اینجا حاضر است

خلاصه بعد از اینکه این قضایا واقع شد بنده خود نکته را متذکر شدم که الان بعرض آقایان میرسانم عرض کردم در اول این خیال در نظر بنده مجسم شده بود و بنده را بفرستاد انداخته بود که چه شده و چرا باید در همه دنیای امروزه برای نفت ایران دو کمیانی پیش تر مشتری پیدا نشده باشد بعد از این فرمایش آقای حاج مخبر السلطنه بنده متذکر شدم که مجلس شورای ملی ابتدا رای داد که بایک کمیانی امریکائی دولت طرف مذاکره شود بعد از این اجازه

ها را تأمین داد که کمیانی استاندارد نیل یا یک کمیانی دیگر امریکائی (و البته این مطالب در جرید هم طبع و توزیع شده و همه عالم دیده اند که مجلس شورای ملی بدولت اجازه داده است که فقط با کمیانی های امریکائی طرف سؤال و جواب شود و حق ندارد با کمیانی های دیگر داخل مذاکره شود این است که هیچ کمیانی در این مدت اظهار نکرده است و شاید همین کمیانی هلندی هم که حاضر شده بود صدسی و پنج الی صدچهل بدولت بدهد بهیمن ملاحظه بوده است که اظهار نکرده و پیشنهادی تقدیم نکرده این مطالب را بنده معنی ادای وظیفه و اطلاع آقایان عرض کردم و پیشنهادی هم کرده ام باین مضمون که لفظ امریکائی از این ماده حذف شود و نوشته شود کمیانی تبعه دولتی که نظریات سیاسی نسبت بایران نداشته باشند که اگر یک کمیانی دیگر مثل این کمیانی هلندی یا جای دیگر طالب این امتیاز باشد بیاید و با ایران سؤال و جواب نماید

رئیس - همچو پیشنهادی را بنده نمی توانم رای بگیرم

مخبر - جواب مطالبی را که آقای شیخ الاسلام فرمودند آقای رئیس بطور کافی و اکمل فرمودند ولیکن بنده برخاستم برای اینکه اصلاحی پیشنهاد کنم بعد از کلمه امریکائی باین الاله لاین لفظ اتان زونی علاوه شود تا معلوم شود که مقصود امریکائی شمالی است

رئیس - همچو پیشنهادی را بنده نمی توانم رای بگیرم

مخبر - جواب مطالبی را که آقای شیخ الاسلام فرمودند آقای رئیس بطور کافی و اکمل فرمودند ولیکن بنده برخاستم برای اینکه اصلاحی پیشنهاد کنم بعد از کلمه امریکائی باین الاله لاین لفظ اتان زونی علاوه شود تا معلوم شود که مقصود امریکائی شمالی است

رئیس - آقای آقا سید فاضل هم همین طور پیشنهاد کرده اند

(گفته شد بلی)

رئیس - (خطاب با آقای شیخ الاسلام اگر اصلاحی دارید به قسم دیگری میشود رای گرفت ولی باین قسم نمی توان رای گرفت

شیخ الاسلام اصفهانی - منظور بنده اینست که توسعه داده شود همانطور که اول منحصر بود بعد تعمیم دادند حالا تعمیم داده شود ولی نه تعمیم مضر حالا نفرمودید چرا اینطور نمی شود

رئیس - پیشنهاد آقای آقا سید فاضل اینست (دول متحده امریکائی شمالی در بین الاله لاین (اتان زونی) مخالفتی نیست؟ (اظهاری نشد)

رئیس - رای گرفته میشود بماده دوم با تبدیل امریکائی با اتان زونی ...

مخبر - خیر - با اضافه اتان زونی در بین الاله لاین بعد از امریکائی

رئیس - رای میگیریم بماده دوم با این اصلاح

آقایان بیکه بماده دوم باین اصلاح رای میدهند قیام فرمایند

(اغلب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شده بقیه مذاکرات میماند برای جلسه بعد و جلسه بعد هم فردا

بعضی گفتند فردا معمولا تعطیل است

پس فردا روز سه شنبه کفایتی السابق سه بفرور

(جمعی گفتند صبح بهتر است)

صبح سه و نیم قبل از ظهر

آصف الممالک (اجازه)

(از مجلس خارج شده بودند)

آقای حاج میرزا عبدالوهاب (اجازه)

حاج میرزا عبدالوهاب - آقایان که تشریف میبرند

رئیس - پس میماند برای جلسه بعد (مجلس یک ساعت و نیم از شب گذشته ختم شد)

رئیس مجلس - مؤتمن الملک

جلسه ۲۷۳

صورت مشروح مجلس

یوم سه شنبه اول جوزا

۱۳۰۲ مطابق ۵ شوال

المرکز ۱۳۴۱

(مجلس دو ساعت قبل از ظهر برپاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید)

صورت جلسه یله دوشنبه ۳۱ نور را آقای امیر ناصر قرائت نمودند

رئیس - آقای معتمد السلطنه (اجازه)

معتمد السلطنه - بنده در جلسه گذشته بواسطه عارضه در دسر نتوانستم حاضر شوم و شرحی هم بمقام ریاست محترم عرض کرده و تقاضای اجازه مرخصی نموده بودم

رئیس - اصلاح می شود

پور رضا - (اجازه)

پور رضا - بنده در جلسه قبل کسالت داشتم و اجازه مرخصی هم خواسته بودم لهذا حاضر شدم و در صورت جلسه بنده را غایب بدون اجازه نوشته اند

رئیس - کمیسیون باید تصویب کند

آقای آقا سید یعقوب

(اجازه)

آقا سید یعقوب - چون جلسه پریروز فوق العاده بود و کمیسیون مرخصی هم تشکیل نشده بود

آقامیرزاعلی کارزونی - بنده هم بعد از تصویب صورت جلسه عرض دارم

رئیس - در صورت جلسه دیگر ایرادی نیست؟

(اظهاری نشد)

رئیس - آقای حاج میرزا عبدالوهاب (اجازه)

حاج میرزا عبدالوهاب - نظر به اینکه بنده ببینم در بعضی جرائد بعضی چیزها بنده نسبت داده اند و بعض صحبت ها بر علیه بنده شده است